

RES GESTAE DIVI AVGVSTI/FAPTELE DIVINULUI AUGUST/ΠΡΑΞΕΙΣ ΣΕΒΑΣΤΟΥ ΘΕΟΥ, ediție trilingvă îngrijită de Nelu Zugravu, cu traducerea lui Marius Alexianu și a Roxanei Curcă, Bibliotheca Classica Iassiensis, III, Editura Universității "Al. I. Cuza", Iași, 2004, 322 p.

Din diferite pricini, se întâmplă adesea ca realizări însemnate să nu se bucure de atenția cuvenită. Din această categorie fac parte și edițiile, pe care mulți le folosesc, dar foarte puțini sunt cei care se opresc asupra utilității lor, apreciază depășirea dificultăților întâmpinate sau prețuiesc enormul efort făcut pentru a comenta și glosa pe marginea textului propus. Este un travaliu extrem de altruist, dar care, de obicei, din păcate, nu are parte de o recunoaștere binemeritată!

Istoriografia românească are încă multă nevoie de cunoașterea izvoarelor primare, editate competent și onest. S-au auzit multe cuvinte critice la adresa întreprinderii lui G. Popa-Lisseanu (15 volume, între 1934 și 1939), deși până la el, dar și mult timp după aceea, alte izvoare antice nu au fost puse la îndemâna cercetătorului. Mai puține observații a atras proiectul Academiei Române (4 tomuri, 1964-1982), realizat de către o mare echipă formată din cei mai buni specialiști din acea vreme. Principala obiecție care s-a adus totuși acestuia a fost legată de publicarea parțială a izvoarelor, adică numai a acelor fragmente de interes pentru istoria noastră.

Conștient de această lacună, editorul principal al *Faptelor Divinului Augustus*, profesorul Nelu Zugravu, continuă cu acest prilej un proiect ambițios și care-i aparține în totalitate: publicarea celor mai însemnate surse antice ale Istoriei României, în cadrul Centrului de Studii Clasice și Creștine al Facultății de Istorie a universității ieșene, ca o serie distinctă (*Bibliotheca Classica Iassiensis*). Primul volum (*Festus, Breviarium rerum gestarum populi Romani*, Iași, 2003, 368 p.) este urmat acum, foarte repede, de cel de față. Este o inițiativă de cea mai mare importanță, cu toate că mă întreb dacă și când va fi încheiată. Profesorul Zugravu este încă tânăr, dar nu știu cât timp puterea sa de muncă și mai cu seamă devotamentul său pentru interesele generale ale istoriografiei se vor menține la aceeași parametrii. Oricum, îi urez să aibă voința și capacitatea de a duce la bun sfârșit acest plan.

Însă, lucrări atât de dificile nu pot fi încheiate fără o muncă de echipă, asiduă și cu o colaborare cât mai bună. Alți doi universitari ieșeni – Marius Alexianu și Roxana Curcă – i s-au alăturat, asumându-și sarcina plină de impedimente (pentru ambele volume) de a înfăptui

traducerea documentelor și de a alcătui glosarul latin-grec.

Ediția este foarte atent îngrijită, atât în ceea ce privește traducerea, cât și a celorlalte părți constitutive, indispensabile. Voi trece în revistă cele mai însemnate dintre acestea: *Abrevieri* – clare și complete; un *Studiu introductiv* – deosebit de consistent (60 de pagini cu 282 de note) și care, de fapt, reprezintă o mică monografie – însoțită de bibliografia aferentă – despre Epoca lui Augustus; menționarea *Edițiilor de izvoare folosite*; o *Notă asupra ediției*, în care cei trei specialiști atrag atenția asupra faptului, că nu publică o ediție critică, pe deoparte, și, pe de alta, că țelul propus a putut fi atins doar printr-o documentare adecvată în câteva dintre marile biblioteci din străinătate, cu sprijinul Institutului Arheologic German (Roma), al Școlii Franceze de Arheologie (Atena), și al Serviciului Catolic German de Schimb Interacademic (Würzburg); prezentarea celor trei versiuni din *Res Gestae* (greacă, latină și română), cu marcarea corespunzătoare a formelor documentare păstrate (Ancyra, Antiochia și Apollonia); *Notele și comentariile* sunt de mare amploare (180 de pagini cu font 8 !), fiind vădită intenția de a nu se lăsa nici una din probleme ridicate de acest extraordinar izvor neexplicată sau măcar discutată; un foarte util *Appendice* (cu date despre consulii și evenimentele istorice amintite în RG, ca și despre *honores* și familia împăratului); un *Glosar latin-grec*, de fapt un repertoriu de echivalențe foarte trebuincios pentru cei care se ocupă la noi de istoria antică (din păcate, puțin cunoscători ai limbilor clasice !); și, în sfârșit, un *Indice*, restrâns doar la documentul în cauză (nu știu dacă este suficient).

Nu voi analiza modul în care s-a editat izvorul propriu-zis, întrucât nu am cunoștințele necesare. De asemenea, nici

asupra studiului introductiv sau comentariilor nu voi stăruî, lăsând pe cei interesați să le aprofundeze, iar pe “căutătorii de pete în soare” să le disece. În schimb, îmi voi arăta reținerile în ceea ce privește supradimensionarea celor două mari contribuții ale profesorului Zugravu, deoarece timpul rezervat documentării și elaborării lor, pe viitor, în cadrul altor editări, dacă vor avea aceleași întinderi, cred că vor încetini parcurgerea drumului spre atingerea obiectivului final, cel al publicării integrale a principalelor (dacă nu în totalitate) izvoare antice ale istoriei noastre. În același timp, pe de altă parte, poate ar trebui extins indicele, pentru a acoperi toate compartimentele incluse într-o astfel de lucrare. Ca unul care, acum aproape un sfert de veac, am început să fac o asemenea îngrată muncă, pot mărturisi că alcătuirea unui indice sistematic și complex este îndelungată, complicată și, deși foarte utilă studioșilor, nu are parte de recunoașterea cuvenită.

Urmăresc de mai mult timp munca profesorului Zugravu și pot să spun, că de la primele editări (Vasile Pârvan, *Studii de istoria culturii antice* [M. Avrelivs și L. Vervs: *Contribuții epigrafice la istoria creștinismului daco-roman*], București, 1992, 312 p. și *Scrieri de istorie romană*, Iași, 2002, 288 p.), după opinia mea, a făcut progrese enorme, reflectate acum de o exigență dusă până la limitele extreme, un aparat critic aproape fără cusur și o frază concisă și clară – pentru a nu sublinia decât o parte din caracteristicile acestei ultime contribuții.

Închei aici nemeritat de puținele mele cuvinte despre această solidă realizare istoriografică, cu un sincer cuvânt de felicitare celor trei colaboratori, la care adaug urarea de a duce cât mai departe acest proiect, cel puțin la același standard, cu același efort și cu aceeași dăruire.

VIRGIL MIHAILESCU-BÎRLIBA